

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
KÖZÖNSÉGE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, XIV., ÁLLATKERT
TELEFON: 220-400

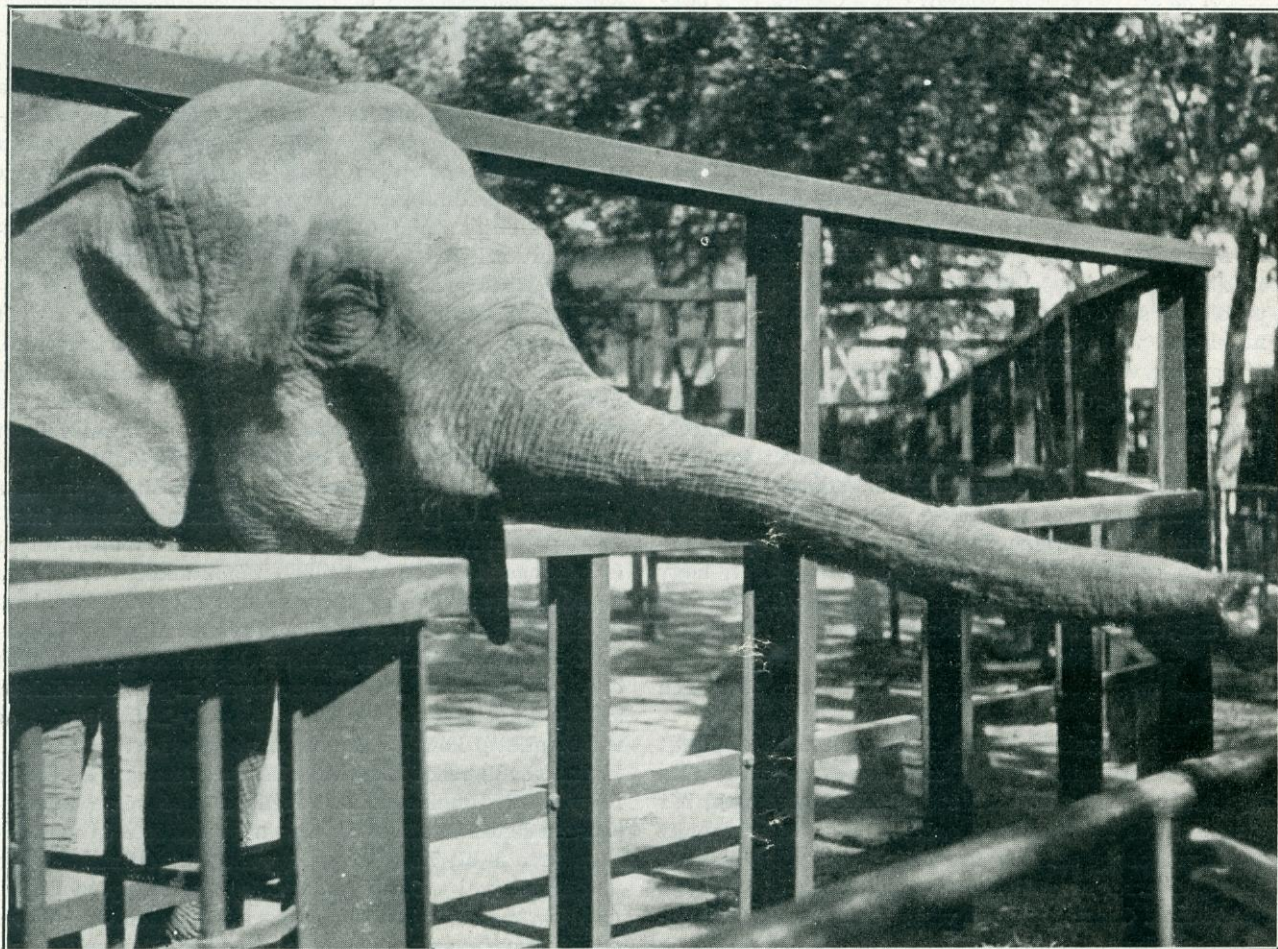
SZERKESZTI:
NADLER HERBERT
A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
EGY ÉVRE 8 PENGŐ
FÉLÉVRE 4 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 70 FILLÉR

XXXVIII. ÉVFOLYAM

5. SZÁM

1942. MÁJUS

»SZULTÁN« KÉREGET.

Az állatkert V. fényképpályázatán vásárolt kép.
Cseh Andor dr. felvétele.

TARTALOM:

Schweitzer József dr.: A májusi-gyöngyvirág.

Láposi Jenő: Az 1912-ben újjászületett budapesti állatkert harmincéves.

Blaskovich György: Nagybányai emlékeimből.

Szalay László dr.: Mely ősoktól származott néhány háziállatunk?

Fritz Schmitt: A Kilimandzsáró és a Ruvenzori. Könyvekről.

Állatkerti hírek.

A MÁJUSI-GYÖNGYVIRÁG.

Írta: Schweitzer József dr.

Már régen a tavasz istennőjének szentelték és, mint a szerelemben szerencsét hozó növény, a hajadonokat és az ifjakat díszítette. Valami különösebb jelentősége azonban sohasem volt. Erdőben nő, de a virágok teremtése alkalmával a Mindenhatótól, akár a többi növény, a napos, világos helyeket, a kacagó mezőket, a szép kerteket kérte lakóhelynek és nem akart a hűvös, árnyas erdőben megtelepedni. Barátságosan, szomorú lett a virágtalan erdő, mert még a kedves madarak és a tarka pillangók is elhagyták és mélységes csendjében, komor gondjában madárdal és virágillat nélkül maradt. Csak a sötétzöld harasztok és néhány gomba élénkítette. A gyöngyvirág szíve megesett az erdő bánatán és a nap-sütésből az árnyas erdőbe vonult. Ott a cserjék és a bokrok védően terjesztették ki lombjukat föléje és elrejtették az ember szeme elől. A példa jó hatással volt. A gyöngyvirágot más növények követték. Nemsokára azután visszatértek a szép lepkék és a víg madarak is. Megint élénk lett az erdő.

— Mindenki ismeri és a tudósok mégsem akarnak tudni erről a kellemes szagú növényről — mondja a jó öreg Bock Hieronymus 1551-ben megjelent füvészkönyvében. Brunschwig Hieronymus pedig ugyancsak a XVI. században, amikor a lepárlási tudomány fénykorát élte, a párolásról szóló igen népszerű könyvet adott ki. Ebből a munkából vette azután a mainzi származású Brunfels Ottó a gyöngyvirág alkalmazására vonatkozó több adatát, ő a növény lepárolt vizét akár ivásra, akár dörzsölésre vagy borogatásra használva, mérgezés, ájulás, reszketés és még sok más baj ellen is hatásos szernek tartotta. Érdekes lenne tudni, hogy ezek az adatok az ókori orvosok írásaiból származnak-e. Ha igen, valóban a gyöngyvirágra vonatkoznak-e? Lehet, hogy tapasztalatok révén eszméltek jó hatására, de az is lehet, hogy nem is a gyöngyvirágról, hanem más növényről volt szó, amelyet később összetévesztettek vele. Az utóbbi feltevés azért valószínű, mert a gyöngyvirág Görögországban meglehetősen ritka és Itáliában sem igen ismerték.

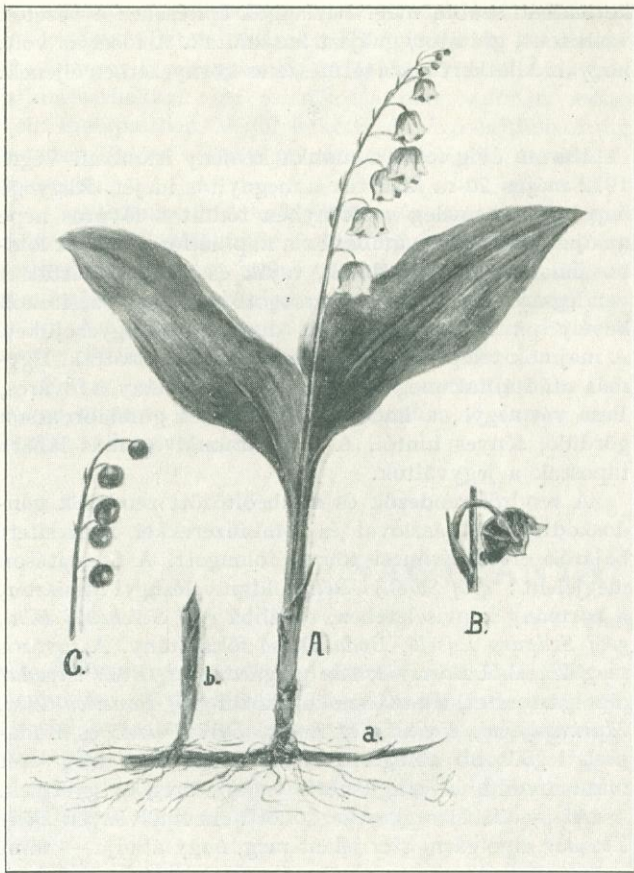
Az európai lombos erdőkben meglehetősen elterjedt növényt a nép inkább csak szórványosan tartotta és tartja különböző bajok ellen megfelelő orvosságnak, bár virágjainak és leveleinek *convallarin* nevű mérge miatt igazi néporvosság sohasem lett belőle, a gyógyászatban is kevés sikerrel használták szívbajok ellen és hathatós hajtószernek. Oroszországban virágjának borszeszes kivonatát nyavalyatörés ellen alkalmazzák oly módon, hogy a gyógyítást annyi cseppel kell megkezdeni, ahány éves a beteg. Ezenkívül még egy sor babonával kapcsolatos vélemény is olvashatunk a gyöngyvirágról. A napkelte előtt szedett és az archoz dörzsölt virágok például eltüntetik a szeplőt. Svábjában pedig csak a Mária mennybemenetelének reggelén gyűjtött virágoknak van meg a kellő hatása. De talán legnagyobb a jelentősége a tüsszentőpor elkészítésében. Virágjának pora a vadgesztenye lisztjével keverve »Schneeberger-féle burnót« néven ismeretes s az általános vélemény szerint az agyat tisztítja. Vásárokon és itt-ott boltokban még ma is kapható.

A gyöngyvirág a növénytan munkákban főképpen a középkortól kezdve szerepel, akkor kapta a szentírás növényeinek kutatása közben a »völgyek lilioma«,

lilium convallium, nevet. Mivel Palesztinában a mi gyöngyvirágunk nem tenyészik, a »völgyek lilioma« aligha azonos vele. A név azonban megmaradt és Bock Hieronymus említett növénytan munkájában is *lilium convallium*-nak nevezi. Onnan ered későbbi tudományos neve, *Convallaria majalis* is (*convallis*-ből *convallaria* = völgy, *majus*-ből *majalis* = május). A *lilium convallium*-ból származtatható a Németország északnyugati részében elterjedt nyelvjárás szerint keletkezett *Liljenkonvalljen*, *Lieljenkonveilchen* régies nevek, sőt az angol *lily of the valley* és a svéd *Lille Kong Valle* is.

Biztos, hogy a májusi gyöngyvirágot már jónéhány évszázad óta általánosan kedvelik. Ennek többféle oka lehet. A kertészetben és a virágkereskedésben majdnem egész évben kapható és pompás illata, virágjainak szépsége, valamint gyakorisága a kertekben és az erdőben, mindenütt megkedvelteti. De az ember szeretete iránta talán mégis legjobban azzal magyarázható, hogy a köz-tudatban mint a tavasz igazi virága szerepel. Amikor májusban a mező megint kizöldül és a fák rügyei is már javában fakadnak, a gyöngyvirág, a lombos erdők lakója, kibújik a földből. Főképpen a szárazabb és meszes-talajú erdőt kedveli. Tömegesen azonban csak a világosabb erdőben virít. Föld alatt levő módosult szára tartalékba táplálékanyagokat raktároz, ezzel egyrészt magát tartja fenn, másrészt szaporodásáról és terjesztéséről gondoskodik. Ennek a föld felszínével párhuzamosan növő gyökértörzsnek vagy tőkének tenyészőkúpja ugyanis a föld alatt felváltva alleveleket és lombleveleket fejleszt; az egyik allevél hónaljában kifejlődik a virágzati tengely. A tőke csomóiról pedig számos járulékos gyökér ered. A gyökértörzs tenyészőkúpja évente húsz-harminc centiméternyit nőhet, azért egyre jobban terjed és harangalakú, kedves, fehér virágok alkotta virágzatai egyre nagyobb területen jelennek meg. A földalatti gyökértörzs egyévi hajtásán a csúcs felé haladva, a következő részek vannak: legalul az előttevaló évről maradt elpusztult lomblevelek maradványai, feljebb a földalatti szárat hüvelyszerűen körülvevő négy-hat allevél, az utolsó allevél hónaljában van a virágzati tengely rügye. Utána következik a két, ritkán három hosszúka kerületes nagylemezű lomblevél. A levélnyel alsó része hüvelyszerűen kiszélesedik. A levelek nagy felülete és vékonysága arra utal, hogy a gyöngyvirág a jólismert erdei-madársóskaival (*Oxalis acetosella*), az árnyékvirággal (*Majanthemum bifolium*) és a farkasszőlővel (*Paris quadrifolia*) együtt az árnyékos helyeket kedvelő növények közé tartozik. A nagy levéllemezrel a gyöngyvirág a fák lombkoronáján átszűrődött fényből az áthasonításhoz elég sugarat tud felfogni és a *klorofil*-szemcsékhez juttatni. Ezért kell a gyöngyvirágnak kevesebb fény, mint a kora tavasszal virító növényeknek, sőt még kevesebb, mint azoknak a cserjéknek, amelyeknek árnyékában meghúzódik. A száraz erdőben sem szenved a vízhiánytól, mert a levelek felületét borító viaszréteg kellőképpen megvédi a nagyobb párologtatástól.

Az alsó lomblevél hüvelyének alapján a földalatti szár csúcsrügye még ugyanabban az évben kifejleszti a következő év gyökértörzsének valamennyi részét. Amikor tavaszodik, ez a védő allevelektől borított, kúp alakú hajtás, amelyben az összegyűjtött lomblevelek és a még fejletlen virágzat szunnyad, a felszínre tör. Majd

A = a virágzó májusi-gyöngyvirág; a = a földalatti szár; b = a föld felszíne fölé törő hajtás; B = a virág hosszszelvénye; C = az érett termés. A szerző vízfestménye.

a kigöngyölődő lomblevelek szétfeszítik az allevelek alkotta köpenyegét és kisimulva szétterülnek.

A látszólag csücsrügyből, a valóságban azonban oldalrügyből keletkező virágzati tengelyen apró fellevelek, úgynevezett murvalevelek vannak. E levelek hónaljából kiinduló kocsányok mind ugyanarra az oldalra hajolnak, azért a virágzat egyoldali fürt. A fiatal virágbimbók fölfelé állnak, és a murvalevek minden veszedelemtől megvédik őket. A kipattant virágok lehajolnak, bókolnak; szerkezetük olyan, mint általában a liliumféléké. Az egyes virágkörökben a hármasszám, illetve annak kétszerese az uralkodó. A kívül is, belül is hófehér hat virágtakaró levél

egymással összenőtt és harangalakú virágot alkot. Az ennek peremén kifelé hajló hat csücske világosan elárulja, hány levélből alakult a leples harang. A széles átmérőjű kelyhen belül, aljához nőtt a hat porzó; a porzók majdnem hosszabb a porzószálnál. A virág közepén van a termő, ennek magháza rövid, bibeszála vastag, bibéje pedig karélyos. A bókoló virágok igen jól megvédik a porzókat és a termőt, de főképpen a virágporszemeket az eső és a harmat ellen, akárcsak a még korábban nyíló kikeletihóvirág leple a maga porzóit és termőjét.

A töméntelen zöld levél sötét háttéréből pompásan kiválik a fehér virágzat. Ezt az éles ellentétet a rovarok feltétlenül észreveszik, ezenfelül vonzó az illata is. Amelyik virágnak ilyen csalogató eszközei vannak, annak nem kell erejét mézfejlesztésre pocsékolnia és nem marad híján a vendégeknek. A virágon nincsenek is méztartók, vagyis »nektáriumok«, mégis vígan látogatja őket a rovársereg. Megkapaszkodnak a virágban, keresnek, kutatnak, közben a hat porzó egyikét-másikát megérintik és a virágpór testükhöz tapad. Ámde ez a virágpór hiába kerül ugyanannak a virágnak a bibéjére, mert a gyöngyvirág porzói rendszeren előbb érnek meg, mint a bibe. Ezért a megporzás csak akkor eredményes, ha a rovar viráglátogatása során olyan virágba jut, amelyben a bibe már érett és a rákerült virágporszemcse tömlőt fejleszt. Ez a tömlő a bibeszál laza szövetén át a magház magkezdeményéhez hatol és ott a hím ivarsejt magja egyesül a magkezdemény petesejtjének magjával. Ezzel megindítja azt a magasztos folyamatot, amelynek végeredményeképpen a magkezdeményből mag, a magházból pedig termés lesz.

Sokszor azonban megesik, hogy május hava esős, szeles, hideg. Ilyenkor a méhek és egyéb rovarok nem nagyon repülnek és nem igen termékenyítik meg a gyöngyvirágot. Kellemetlen, de nem végzetes dolog. Ilyenkor önmegporzással segít magán.

Bármilyen a megporzás, eredménye mindig háromrekeszű bogzótermés; minden rekeszben két keményhéjú mag van. A piros, érett bogyók a zöld levelek között éppolyan szembeötlőek, akárcsak tavasszal a fehér virágok. Milyen érdekes ellentét! Fehér virág és piros bogzó! Ki tudná megmondani, miért van ez így? Talán valamilyen alkalmazkodással magyarázható a dolog? Avagy talán a virágot tavasszal látogató rovaroknak jobban felel meg a fehér szín, ősszel pedig a növényt terjesztő rigó és a bogzóevő többi madár jobban szereti a pirosat? Ki felelhetne ezekre a kérdésekre? A természet igen leleményes célja elérésében.

AZ 1912-BEN ÚJJÁSZÜLETETT BUDAPESTI ÁLLATKERT HARMINCÉVES.

Írta: Láposi Jenő.

Az állatok őrzése körülkerített területen eleinte csak vadászati célt szolgált. Ilyen vadaskertet a nagy uradalmak erdeiben ma is találunk. A kínaiak szent könyve azonban sok olyan kertet is emleget, amelyben az ösök — ezelőtt háromezer esztendővel — különféle emlősöket, madarakat és teknősbékákat tartottak valószínűleg vallásos szertartásokra. 1433-ban a müncheni állatkertben csak szarvast tenyésztettek. A spanyolok Mexikó felfedezése után szárazföldi és vízi állatokat szaporítottak. A ragadozómadarak naponként ötszáz tyúkot fogyasztottak el, és háromszáz ápoló gondozta, etette őket.

A XIX. században létesített állatkertek már nem a vadászok és puskázók szenvedélyének kielégítésére épültek, hanem magasabbrendű célból. A tudomány hádjába fogták őket. A természetbúvárok ugyanis az állatkertben összegyűjtött állatokon kezdték a megfigyelést, a fajok keresztezését, néhol nemesítésüket, ezenkívül az iskolai oktatás tökéletesítését és a természet szépségeinek megkedveltetését.

Az állatkertek fenntartása azonban nem olcsó mulatság, mert az állatokat meg kell venni, jól kell tartani, ha betegek, gondosan kell ápolni. Ehhez pedig személyzet és tömörked pénz szükséges. És hát a »halandóság«-ot is

bele kell számítani a költségekbe. Ennek ellenére hazánk is igyekezett legalább egy ilyen intézményre szert tenni.

Ha figyelembe vesszük, hogy a dúsgazdag London csak 1828-ban, Párizs 1860-ban, Bécs 1863-ban vetette meg alapját a sajátjának, akkor nem kell pirulnunk, hogy Budapest csak 1866-ban teremtette meg az ország első állatkertjét. Nem is az volt a baj, hogy a mi kertünk a világ ismertebb állatkertjei között időrendben körülbelül a harmincadik helyre került — hiszen Frankfurt, Filadelfia, Bazel még később alapított —, hanem az, hogy ezt az egyet sem tudtuk megmenteni az el-sorvadástól, mert szűkében voltunk a . . . pénzvitaminnak.

Csak tisztelettel és bámulattal emlékezhetünk meg azokról a jóhiszemű rajongókról, akik azt gondolták, hogy 30.000 vagy 100.000 forint tőkéből is lehet Budapesthez méltó, mutatós állatkertet létesíteni. De ha latba-vetjük, hogy e hőskor álmodozói jobbra tapasztalatlan tudósok voltak, akiknek csak »vágott dohányuk« volt sok, ellenben gyakorlati érzékük alig valamicske, akkor rögtön megértjük, miért jutott csödbe gyönyörű vállalkozásuk.

Hiába áldozott a kert fenntartására a főváros 1875 óta évi ötezer forint segélyt, hiába kísérlete meg az »Állat- és növényhonosító-társaság« ötforintos tagsági díjakból a fedezetet biztosítani, az Állatkert halálra volt ítélve. Sem a szakértelem, sem az igyekezet nem tudta megmenteni. Talán csak az 1896-os év — a »millennium« éve végződött kedvezően. A többi bizony elszomorítóan. (1896-ban a bevétel 156.000 forint, a kiadás 125.507 forint volt. A látogatók száma pedig 518.497.)

1907-ig az adósság annyira megsaporodott, hogy a belügyminiszter kénytelen volt az állatkerti társaságot feloszlatni, mert a hitelezők félmillió korona erejéig pert akasztottak a nyakába. Ez év szeptember 26-án a jobblétre szenderült intézmény udvarán megperdült a dob. Az árverésen a székesfőváros volt az egyetlen komoly vevő. A dobrakerült állatok között a »Jónás« nevű híres víziló kelt el a legborsosabb áron. Ámbár a leltár 30.000 koronára becsülte, árát — sérve miatt — 15.000 koronára szállították le. Az árverés azzal végződött, hogy a főváros 519 állatért és az ingatlanokért 51.000 korona megváltási árat fizetett és ezzel az intézmény új gazdája lett. De töprengtetett is hónapokig, mit kezdjen a »danaida-ajándékkal«.

A közgyűlés és a törvényhatósági bizottság természetesen több ízben foglalkozott az újjáépítendő Állatkert ügyével. A jelszó az volt, hogy legyen szép, ízléses és korszerű. Mivel pénz nélkül a legtakarosabb ötletből sem lehet valóságot csinálni, a közgyűlés pártfogói bőkezűséggel ötödfélmillió koronát szavazott meg erre a célra. 1907-től 1909-ig az illetékesek csak terveket ková-csoltak, pénzügyi szakemberekkel tanácskoztak és külföldi állatkerteket tanulmányoztak. Az állatkerti-, építési- és a végrehajtóbizottság tagjai egymásnak adták a kilincset. Sokáig nélkülözték *Lendl Adolf* dr. jótanácsait, mert a tudós tanár Kiszásiában és Argentínában járt és mindenütt gyűjtögetett, akárcsak egykori elődje, *Xántus János*, aki szerencséjére nem érte meg legszebb ábrándjainak összeomlását.

Az építés, átalakítás, berendezés munkája 1909 április 26-án kezdődött meg *Végh Gyula*, *Zrumeczky Dezső*, *Kósch Károly* és *Neuschloss Kornél* építészek elgondolása szerint és *Hauszmann Alajos* műegyetemi tanár irányításával. Az állatok szakszerű beszerzését, kiválasztását, etetését és elhelyezését pedig az időközben hazaérkezett *Lendl Adolf* és *Rátonyi Zoltán* végeztette. A városi tanács a fenntartás költségeit évi 220.000

koronában szabta meg. Barlangok építéséhez a vezetők vasbetont, gránitot, gnájszt használtak. A főcél az volt, hogy az Állatkert lakói természetes környezetben éljenek.

*

Három évig folyt a munka kemény iramban. Végre 1912 május 20-ra kitűzték a megnyitás idejét. Ragyogó napsütésben, meleg verőfényben tódult a főváros népe az új Állatkert felé, ámbár az a nap hétfőre esett. A lombos fák alatt már pálmák, tuják és virágok várták a vendégsereget. A kertben harsogott a zene. A pázsitokon kevély pávák teregettek ki díszes farklegyezőjüket. A majmok telepéről sivítőző hangok hallatszóttak. Egy-más után álltak meg a kapu előtt a kormány, a főváros, Pest vármegye, a haderő képviselőinek gumiabroncon gördülő, fényes hintói. A pénztáraknál egymás lábára tapostak a jegyváltók.

A rendről rendezők és díszbeöltözött rendőrök gondoskodtak. A zászlóval és lombfűzerekkel felékesített bejárók előtt kíváncsi tömeg tolongott. A felavatáson megjelent: *gróf Serényi Béla* földművelésügyi miniszter, a kormány képviselőiben, továbbá *gróf Széchenyi Béla*, *gróf Szápáry László*, *Boda Dezső* főkapitány. A főváros megbízásából *Bárczy István* polgármester, *Bódy Tivadár* alpolgármester, a tanácsnokok közül *gróf Festetics Géza*, *Márkus Jenő*, *Folkusházy Lajos*, *Déri Ferenc* és Budapest legfelsőbb rétege. Rajtuk kívül ezer meg ezer mindenrendű és rangú férfi és nő, öreg és gyermek.

Az avatás 11 órakor kezdődött. Az emelvényen *Bódy Tivadár* alpolgármester jelent meg, hogy átadja — mint a végrehajtóbizottság elnöke — rendeltetésének a köz-művelődésnek ezt az újjászületett intézményét, amely nagyvonalúságával, gazdag állatállományával, fiatalos szépségével ugyancsak felülmúlta »Hamupipőke«-elődjét.

— Az ötvenes évek végén — kezdte beszédét a szónok — az akkori idők szakfériai körében támadt először az állatkert létesítésének eszméje. *Xántus János*, aki akkor tért haza Amerikából, volt az első azok között, akik felkarolták ezt a gondolatot. Az ő fáradhatatlan, lelkes tevékenységének sikerült iránta felkeltenie Természettudományi Társulatunk érdeklődését olyannyira, hogy 1865-ben megalakította 100.000 forint alaptőkével az állatkert-részvénytársaságot, a budapesti polgárság és a tudomány embereinek köréből.

— A főváros harmincegy hold kiterjedésű, akkor még sivár homokterületet adott át az állatkert céljára. 1866 augusztus 9-én ugyanitt nyílt meg. Azonban nehéz küzdelmekkel eltelt 6 év után már a részvénytársaságból alakult »Állat- és növényhonosító-Társaság« vette kezelésébe a pénzhiány miatt tengődő Állatkertet. Mivel helyzete a jövőre sem kecsegtetett reménnyel, 1875-ben megint csak a főváros szavazott meg ötezer forint évi segélyt, hogy megvesse a jövő fejlődés alapját.

— Csaknem negyven esztendeig vezette nehéz viszonyok között az »Állat- és növényhonosító-Társaság« az Állatkert ügyeit, de kulturális célját e hosszú idő alatt sem érthette el. Ez okból a belügyi kormányzat 1907-ben feloszlatta. Most 51.000 korona megváltási áron a főváros birtokába került összedőléssel fenyegető, elhanyagolt, célszerűtlen épületeivel. Ilyen állapotban nem lehetett fenntartani. De lehetetlen volt be is zárni hazánk egyetlen ilyen intézményét. Mivel senki sem akarta megvenni, a székesfőváros eltökélte, hogy megmenti, fejleszti és korszerűsíti.

Bejelentette *Bódy Tivadár*, hogy a főváros a harmincegy holdon négymillió koronával huszonhat korszerűen

berendezett és célszerűen felszerelt épületet építtetett és kétezer állatot vásárolt. Kibővítette a ketrecek akváriummal, virágnevelő melegházakkal és hatalmas pálmacsarnokkal. Ez az alkotás már valóban méltó volt Budapesthez. Végül felkérte a végrehajtóbizottság nevében *Bárczy István* polgármestert, adja át rendeltetésének.

A polgármester köszöntötte a kormányt képviselő gróf *Serényi Béla* földművelésügyi minisztert és a vendégsereget. Köszönetet mondott minden bizottságnak és mindenkinek, akinek része volt az Állatkert megújításában. Azt akarta, hogy ez a fővárosi intézmény »Európa-szerte ritkítsa párját«. Ezt a célt el is érte.

Bárczy István lelépett a szónoki emelvényről és boldogan mutatta be az előkelőségeknek a főváros e díszkertjét, állataival együtt.

*

NAGYBÁNYAI EMLÉKEIMBŐL.

Írta: **Blaskovich György.**

»A Természet« 1942. évi januári számában *Wagner János dr.* »Gyűjtőkiránduláson a Gutin-hegységben« címmel, avatott tollal ismertette a Nagybányát környező vadregényes hegyek-völgyek növény- és állatvilágát. A kitérő leírás gyenge visszhangjaként legyen szabad nagybányai emlékeimből egyet-mást nekem is elmondanom.

Mindenekelőtt a Nagybánya-környéki hegyek régebbi vadállományának megvilágítása céljából szükségesnek látom a kiváló cikkíró adatainak kiegészítésére hangsúlyozni, hogy a nagybányai hegyekben félévszázaddal ezelőtt nemcsak a város akkori első vadásza, *Molcsányi Gábor* erdőtanácsos, és nemcsak az ottani kincstári erdők vadászbérlői — előbb a *nagykállói Kállay*-ak, utóbb a *Károlyi gróf*-ok — jutottak medvelövéshez, hanem lőtt ott akkoriban medvét mindenrendű és mindenrangú — tegyük hozzá mindjárt, hogy e királyi vadhoz bizony legtöbbször nem méltó — puskás is. A Rozsály déli lábánál például egy jobb sorsra érdemes mackót az én császármadárhívó mesterem, egy giródtótfalusi *Urszuka* nevű román vincellér, a nagybányai minoritáknak már azelőtt is medvevadász hírében álló erdőkerülőjével végeztet ki, kellő szereposztással és együttműködéssel. Lőttek is, szaladtak is felváltva, mígcsak az üldözővé lett üldözött, elvérezve abba nem hagyta a küzdelmet.

De ért medvét ennél még méltatlanabb vég is. Egy-ízen a giródtótfalusi szőlők fölött éppen az első leckéket vettem *Urszuka*-tól a császármadársíp használatából. Sípom, mint gondolni lehet, elég tökéletesen szól, és csodák-csodájára egy császármadár mégis megszólalt közelünkben, és negyedóránál tovább felelgetett nekem. Majd kinéztem szememet, hogy az esetleg a földön közeledő kakast idejekorán észreveggyem, de mindhiába. Egyszer csak zörren a haraszt, s a bokrokból széles mosolyra húzott ábrázattal, vállán elültöltő mordállyal, kilép egy villogószemű tizenégy-tizenöt éves bocskoros fiú, csodálkozó tekintetemre szájába kapja császármadársípját és felülmúlhatatlan tökélyel, előttünk is elfújja a jól ismert trillát, amellyel bennünket is csalódásba ejtett.

Urszuka, román szokás szerint, éktelenül elkáromkodta magát. De az általános nagy nevetés után, amikor tüszőjéből már a dohányzacskó meg a pipa is előkerült,

Az új Állatkert első igazgatója, *Lendl Adolf dr.* 1914-től kezdve az »Állat- és növénykert«-nek ajánlotta fel »A Természet« című folyóiratát. *Lendl Adolf* távo-zása után előbb *Raitsits Emil*, majd meg *Nadler Herbert* vette át e lap szerkesztését. Ennek a folyóiratnak az a hivatása, hogy a természettudományokat népszerűsítse, ismereteket terjesszen, az Állatkert érdekeit védje, és a kert eseményeit, fontosabb mozzanatait a nagyközönség elé tárja. Az érdekesebb állatkerti híreket és közleményeket a napilapok átveszik, a köztudatba át-ültetik s ennek következtében a látogatók figyelmét az Állatkertre terelik.

A fővárosi Állatkert május 20-án ünnepli újjászüle-tésének harmincadik évfordulóját. Adja a Gondviselés, hogy még igen sokáig végezhesse nemes és értékes hivatását, de ne világrengető viharokban, hanem az áldott és termékenyítő béke boldog évszázadaiban.

annál büszkébben ujságolta el, hogy ez a fiú — egyik közeli gesztenyészomszédjának fia, *János* — az előző évben egy bokros helyen eléjétoppánó medvét egycsoví elültöltőjével »madárseletri«-vel szemközt lőtte, s ezt a medvét kilőtt szemmel, elhullva találta meg az erdővéd.

Ennek a szomorú esetnek csak azért kerítettem ilyen nagy feneket, hogy a vadásziatlan medvepusztítást el-követő kis román gyereket olvasóimnak bemutassam, mert ez a bátor és ügyes fiú lett nekem később leg-hűségesebb vadászpajtásom; alább még szó lesz róla.

Egyízben a fernezelyi völgyben ezzel az indiánösztö-nökkel megáldott román fiúval én is rámentem egy medvére. Akkor hallottam életemben először — de nem utóljára — a felugrasztott medve dühös mordulását, anélkül azonban, hogy a sűrű bokrosban nagy ropogással elugró medvét megláthattuk volna.

Volt tehát ott medve akkoriban elég... a pásztorok szerint sok is. Ami érthető, ha tudjuk, hogy a nagy-bányai hegyek a máramarosi Tisza völgyéig terjedő medvés erdőrengetegekkel egy összefüggő területet alkotnak.

A Sturi-völgy és a Demeter-mező-környéki vad-paradicsom vadbőségére legélénkebb világot vethet az az óriási — ha jól emlékszem, huszonhét darab volt — vaddisznósákmány, amelyet *Molcsányi Gábor* erdő-tanácsos ott egy télen, egy álltó helyében, egymagában ejtett el. A huszonhét vaddisznót annakidején magam is láttam közszemlére kitéve. A gulába rakott vad-disznók mellett álló erdőőr elbeszélése szerint a nagy konda disznót óriási hóban, egy meredek hegyoldalakkal körülzárt katlanban nyomozták ki. A disznókat bedobált dinamittöltényekkel ismételtlen a katlan kijáratának szorították, ahonnan *Molcsányi* halálosan biztos lövései mindaddig visszaűzték őket, amíg — nem a disznók, hanem — *Molcsányi* töltenyei el nem fogytak.

Talán az is érdeklődésre tarthat számot, hogy a mult század végén egy városi erdőszé Nagybányától északra fekvő Plestyoron lőtt egy párducnak is beillő hatalmas hiúzt; ezt magam is láttam a nagybányai városháza udvarán.

Wagner dr. szép leírását olvasva, csodálatos eleven-séggel keltek bennem életre rozsályi kirándulásaim emlékei is. A mai komor időkben leírni is alig merem,

»...agancsa valóban nem sokat ért...«
A háttér *Blaskovich János*-nak a nagybányai Szent István-toronyról készült vízfestménye.

milyen derűs multságok voltak azok a kirándulások. Milyen vidám, hangulatos éjjeleket töltöttünk az izvori menedékházban. Micsoda riadalom és milyen nagy nevetés volt, amikor egyszer hajnalok-hajnalán, hogy a napfelkeltét a Rozsály tetejéről megláthassuk, az erdőőr, a bányavidékhez illően, az udvaron elsütött dinamit-tölténnyel ébresztette fel társaságunkat...

Egy alkalommal az izvori menedékház udvarán, tábornút mellett együtt vacsoráztunk az akkoriban huzamosabban ott dolgozó *Iványi-Grünwald Béla* neves festőművésszel. Szalonnapihítás közben elpanaszolta, hogy esténként, midőn a karámba hajtott nyáját festeti, gyakran megjelennek környékén farkasok. Aznap este is csak pisztolylövésekkel tudta őket elzavarni. De tértek vissza a Rozsályról piktorok vidámabb emlékekkel is. *Thorma János* hírneves festőművésznünk, az »Aradi vértanúk« festője, évek múltán is nevetve beszélt el, hogy a Rozsály tetején, midőn a kirándulótársaság hagyományos elragadtatással bámulta a valóban varázs-

latosan szép körképet, mint bökte őt meg hátulról egy tudákos erdővéd és mint sugta oda fölényeskedő jóindulattal: — na, művész úr, innét lehetne egy szép képet »nyomni!«

Bármilyen multságosak voltak azonban a kirándulások, legélénkebb nagybányai emlékeim mégis csak a puskával vannak összekötve.

Milyen nagy volt az örömem, amikor kisdiák koromban házunk tetejéről 9 milliméteres Flóberttel nagy kőszálsást lőttem, és mennyire le voltam forrázva, amikor hírül hozták, hogy az egyik városi erdész ketrecéből kiszabadult szelíd sast ejtettem el.

A húrosrigózások a városi Lapos-erdőben, előbb kis egycsővű, később nagy kétszővű elültöltővel — ezeknek körülményes megtöltése csaknem annyi multságot szerzett, mint maga a lövés — már komolyabb vadászat volt. A tölgyerdő fagyöngyeire szálló húrosrigókból jó puskával komoly zsákmányt jelentő füzéretet lehetett összeszedni. A nagybányai Lapos-erdő — mint neve is mutatja — síkságon van. A szálás tölgyesnek a koltói-út mentén gyermekkorunkban még meglévő hatalmas faegyedeiben már *Petőfi* és ifjú neje is gyönyörködhetett nászutatásuk alkalmával. S ezt a tölgyest, a természetnek ezt a remekét, a tűzhányóeredetű szebbnél-szebb hegyek kéklő koszorúja környezte, illetve környezi ma is, kora ősztól »dérlepte bérci tetőkkel«. Ezt a tölgyerdőt, sajnos, egy borzalmas emléktű »kákásmező« választotta el, s valószínűleg választja el ma is, a várostól. A közép-korban — hiteles okmányok szerint — ott, azon a kákásmezőn, volt a vesztőhely. Az okmányok szerint ott csipkedték a cigány hóhérok, az úgynevezett »fekete emberek«, tüzes fogókkal a vallani nem akarókat, s a halálra ítéleteket is ott égették meg vagy ásták el elevenen, hacsak bírják kegyelemből zsákba varrva a Zazar-patakba nem dobatták a szerencsétleneket. Ha rigózni mentünk, éppen az egykori ítéletvégrehajtó tanyája előtt haladtunk el. Igaz ugyan, hogy e tanya lakója a mi időnkben csak városi gyepmester volt, de a régi hagyományokhoz ragaszkodó városi nép őt is csak hóhérnak nevezte. S e szörnyű tanyához a varjak is hűek maradtak, mégpedig annyira, hogy rájuk gondolva, fülsértő károkozásukat még most, félszázad múltán is, hallani vélem.

Mennyivel szebbek azok a benyomásaim, amelyek a bércet rengetegekben ifjúkori fogékony lelkemre hatottak. Néhány ilyen benyomást az első özbakom történetével kapcsolatban megkísérlem olvasóimnak is elbeszélni.

Egy augusztusi esőtáni napon, már említett ügyes kis román vadászpajtásommal és súlyos asztmában szenvedő édesapjával, hosszú menetelés és hegymászás után értünk arra a helyre — egy gyönyörű bükkös nyakra — ahol az előttem haladó öreg ember lassuló mozdulataiból már sejthettem, hogy az a bizonyos mély völgy, amelyben ő az özet nyomozta, már nem lehet messze. Ott az addig mellette haladó vékonydongájú kores kopója is bele-belefeledt a vezetékbe. Az erősen ziháló öreg egyre óvatosabban lépegetett, jobbra-balra tekintgetett, végre egy hatalmas bükkfa mellett megállapodott.

— Az urfi itt fogja maradni — súgta felém. Janoska itt lesz lejjebb vagy kétszáz lépésre.

János nyitott szájjal és átszellemült arccal lépkedett el apja nyomában.

Egy darabig még hallottam az öreg sihegő lélekzését, azután egyedül maradtam a titokzatos rengeteggel.

Az előttem tátongó mély völgyből kis patakocska halk szava szűrődött fel hozzám. A madárpittyegésekkel kísért és lombsuttogásba olvadó, távoli kityegő-kotyogó hangok olyanok voltak, mintha hegyimanók tereferél-
nének a bükkössel és dalosaival.

Áhítatos hallgatásom és mozdulatlanságom álmosí-
tóan hatott rám. Tagjaimban zsibbadtságot éreztem. Az erdő viszont mintha egyre jobban felengedett volna abból a zárkózottságából, amelybe lépteinkre és suttagó beszédünkre talán csak elrejtette igazi arcukat. A nagy némaságban az volt az érzésem, hogy az ősfák körülöttem mind öntudatos élő szervezetek és valami csodálatos szervükkel nemcsak egymásról, hanem rólam is tudomást szereznek. Olykor, mintha innen is, onnan is delejes kisugárzás ért volna. Akaratlanul is összerendeztem ilyenkor és puskámat erősebben megmarkolva, hátra tekintettem. De hiába kerestem valami négy lábú, elevenebb jövevényt, csak a mohásderekű, elgombásodott, néma faóriások álltak ott mozdulatlanul...

A nyomasztó csendben megörültem még annak a foltos szalamandrának is, amely abban a pillanatban megzörrentve a harasztot, nehézkes mozdulatokkal, egyenesen felém tartott. Mozdulatlanul figyeltem. Nem vett észre. Egészen elélem jött. Amikor a nagy bükk-fához ért, aranysárgafoltos fekete derekát és farkát erősebben oldalra lendítve, felkapaszkodott a földből vízszintesen kiálló gyökérre és gyors lihegéssel hűtközött egy kicsit a nagy munkateljesítmény után. Szemünk ekkor találkozott. Azt hittem, megijed vagy legalább csodálkozik, honnan kerültem oda. Ehelyett rajtam volt a sor csodálkozni azon, hogy az a kis hüllő milyen megvetéssel és milyen szigorúan tud rám nézni. Mintha azt akarta volna mondani: — na mi lesz?! — Jó ideig állt így szembe velem, de azután mégis meggondolta a dolgot és »az okosabb enged« álláspontra helyezkedve, lassan, nehogy azt képzeljem, hogy tőlem szalad meg, derekát s farkát tempósan riszálva, tovább indult. Hogy merre ment, azt már nem figyelhettem meg, mert a szemlélődésnek egy éles távoli hang hirtelen véget vetett.

— If, if, if, if, if — csengett egyfolytában, mint valami ezüst csengetyű.

Nagyt dobant a szívem, s a következő pillanatban puskámat kézbe kapva, figyeltem a ciholás irányába. Alig lehetett kétséges, hogy a kutya az özet kezdte hajszolni.

Az éles szoprán hang lassan közeledett. Szívem egyre erősebben dobogott. A hajtás azonban egy idő múlva halkulni kezdett, majd el is hallgatott. Ügylátszott, az őz másfelé menekül és nyomát a kutya talán elvesztette. — Ezzel az őzzel ma már bajosan beszélünk — gondoltam az ifjúkor tapasztalatlanságával.

Kedvetlenül vettem karomra puskámat. Már éppen sípolni akartam Jánosnak, amikor hátam mögött halk recsenés hallatszott. Hirtelen hátra tekintettem. Az egyik toronymagas bükkóriás koronájából kalimpált le egy letört száraz ág... Amikor visszafordultam, uramfia, előttem alig harminc lépésnyire egy őz lépegetett keresztbe a völgy lejtője felé, fején egy kis antilopnak is díszére való csavarodott agancssal. Óh, hogyan vigyáztam! Még lélekzetemet is visszatartottam. Puskám mozdítására mégis megugrott. Annyi időm volt csak, hogy mielőtt eltűnt volna, kapásból rálőhettem. Lövésem után tisztán hallottam a meredek lejtőn nagy ugrásait. Elment... itt volt a számban és... elhibáztam...

A kutya hangja abban a pillanatban újra felcsendült, mégpedig jóval közelebből. A hajtás immár határozottan felém tartott. Puskámat sietve töltöttem meg újra. Hátha másik őz van a kutya előtt?

Gallyroppanás... De nem őz, hanem János jön nagy sietve, arcán még nagyobb kérdőjellel. Csak az irányt mutatom neki, amerre az őz elment, ő pedig bármilyen felesleges beszéd nélkül máris a nyomom van. Lehajolva vizsgálja az őz ugrásait. Leveleket emelget. S a következő pillanatban felragyogó arccal kiáltja: — vérzik! — S egy levelen hozza felém a pirosuló vércseppet.

Elhalt reményem éledni kezdett.

A patakig Jánossal együtt követtem a véres nyomot. A patakon túl, mintha csak a föld nyelte volna el az özet, nem volt nyoma sehol. A patak mentén azonban alig haladtunk néhány lépést, megtaláltuk a szép kis nyársas bakot; megtört szemmel félig a patak vizében feküdt.

A gerincen ismét felsivított a kutya, s már gurult is lefelé az őz csapáján a patakhoz. Néhány pillanat múltán ez a négy lábú vadásztárs is velünk együtt örült a zsákmánynak, s a kiszivárgott vér lenyalogatása után vidáman lihegve várta a neki ilyenkor kijáró jó falatokat.

Mire tüzet raktunk, János apja is előkerült egy tarisznya keserű gombával. Most is magam előtt látom a hangosan ziháló, fáradt öregembert, ahogy mosolygós ábrázattal első özemet vizsgálja. Az agancsra nem sokat adott, csak derekát és combját tapogatta, nézegette. Végül elismeréssel bólintott felém: — Szíp kövér!

A szép kis kövér bak agancsa valóban nem sokat ért. Ilyen bakot felnőt, igaz vadász egyáltalában nem, vagy csak »selejtezés« okából szokott elejteni. Mindazonáltal aznap este, midőn Jánossal — hátán őzbakkommal — a hosszú fátyolként Nagybányának húzódo »fernezelyi füst« alatt hazafelé ballagtam, tizenhat évemmel végtelen boldognak és férfinak éreztem magamat. Akkor még nem tudtam, hogy az a mámorító érzés, amely akkor egész bensőmet eltöltötte, az őserdők iránt lángrobbant, siritartó szerelem boldogsága volt...

MELY ŐSÖKTŐL SZÁRMAZOTT NÉHÁNY HÁZIÁLLATUNK?

Írta: Szalay László dr.

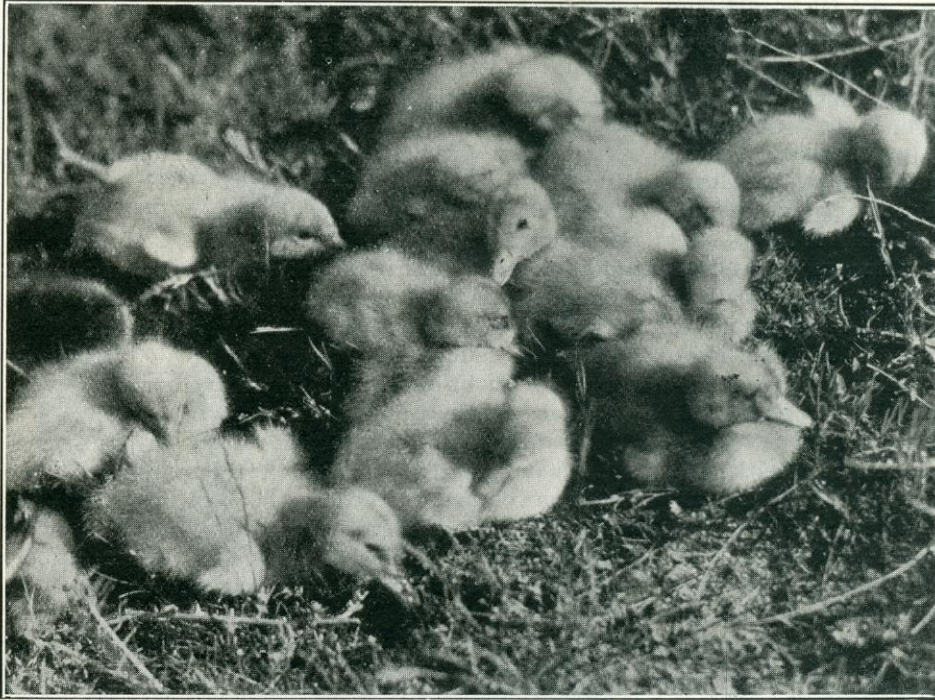
(Folytatás.)

Közgazdasági szempontból a szarvasmarha után legfontosabb háziállatunk a háziló (*Equus caballus*). A ló első megszelídítői alkalmasint Ázsia közepén az ősi vándor néptörzsek voltak, de mint háziállat az egyiptomi új birodalomban szerepel először. Európában csak a bronzkorban vált általánosan háziállattá. A régi művelt népek a vallási szertartások közben is használták; az ősmagyarokról is tudjuk, hogy a Hadúrnak fehér ménlovat áldoztak.

Mai ismereteink szerint a háziló két vadlófaj szelídítéséből származik: nevezetesen a rövidfejű, könnyű és inkább kistermetű erdeiától vagy tarpántól (*Equus caballus Gmelini*) — ez a múlt század hetvenes éveiben Oroszország déli részein még vadon élt, de azóta kiirtották — és a hosszúfejű, középtermű pusztailótól vagy ázsiai-vadlótól vagy takitól (*E. c. Przewalskii*). A taki legutóbb már csak a Kobdo nevű kínai-orosz határvidéken élt, azonban állítólag éppen napjainkban már kihalt,

csak néhány állatkerti példány él belőle *Hagenbeck* jóvoltából, ezeket ma a boroszlói, berlini és hamburgi állatkertben és a schorfheidei nemzeti parkban igyekeznek életben tartani és szaporítani.

A lovakat két csoportra szokták osztani, mégpedig délkeleti (*E. orientalis*) és északnyugati (*E. occidentalis*) fajtára. Ez a csoportosítás a lovak származásának is jól megfelel; az előbbieket tarpán-, az utóbbiakat takiivadékoknak mondják. A délkeleti származású lovakat,

Pelyhes kacsafiókák. *Vadas Ernő* felvétele.

mert élénk vérmérsékletű, szívós és gyorsmozgású állatok, melegvérű, az északnyugati származásúakat pedig, mert testük tömegesebb, mozgásuk lassúbb és nehezkesebb, vérmérsékletük nyugodtabb, hidegvérű lovaknak is szokták nevezni.

A ló az ember révén majdnem az egész Földön elterjedt, csak a sarkkörökön túl, Afrika középső vidékein, Japán déli részén, a keletindiai szigeteken, Kelet-Indiában és Brazília őserdőborította tájain hiányzik. Dél-Amerika pampáin és Ausztrália meg nem művelt területein elvadult példányai is élnek. A lónak főképpen az erejét használja ki az ember, húshasznosítás szempontjából szerepe alárendelt, mert húsát édeskés íze miatt a legtöbb ember nem kedveli. Európában a lóhús csak a nagyobb városok húsfogyasztásában van valamennyire jelentősége. A ló tenyésztésével sokan kedvtelésből foglalkoznak.

Hazánk lóállományának alapja a keletiszármazású és a perzsa lovakkal rokon ősrégi magyar-parlagiló; szívós, igénytelen, értékes állat, de sok helyen a rossz tartás és hiányos ápolás miatt meglehetősen elsatnyult (magyar parasztló). A török hódoltság idejében hazánkba került arabslovak, majd a III. Károly által Spanyolországból hozatott berberlovak és a XIX. század elejétől az angolvérű lovak nemesítően hatottak parlagilovunkra. A keresztezések eredményeképpen kialakult a javított magyar-parlagiló; ennek nemesítése angol- és arabs-

vérrel napjainkban is egyre tart. Főképpen az Alföldön tenyésztik, munkabírása és gyorsasága miatt külföldön is keresett, sokrabecsült kocsilófajta, de katonai célokra és gazdasági igáslónak is igen alkalmas. Tájfajtái a Mezőségen kialakult, háttas és kocsilónak tartott erdélyiló, a málhahordásra kitűnően beváló székelylő, és a máramarosi és erdélyi havasokban honos kistestű mokánylő (hegyilő). A hozzánk telepített szászoknak és németeknek nagyobb, nehezebb nyugatiszármazású lovaik van-

nak, ilyen a szász- és a svábló. A hazánkban is tenyésztett nemes lófajták közül az arabsló és az angol telivér (versenyilő) mellett a lipizzailó érdemel említést. A hidegvérű lovak közül nálunk a teherkocsivontásra alkalmas ausztriai származású, nehéztestű pinzgauilovat tenyésztik, a vele rokon pinkafőilovat — a nagy terheket szállító fuvarosilovat — főképpen Sopron- és Vasvármegyében tartják. Igen jó gazdasági igásló a Vas- és Zalavármegye déli és nyugati vidékein használatos muraközilő.

A felsoroltakon felül a lónak még számos fajtája van, ezek közül az ausztriai kladrubi-ló, az angol vadászló (hunter, irlandi), a keletporoszországi, a hannoveri, a mecklenburgi, az oldenburgi, azután az orosz és az amerikai ügetlő az ismertebb.

A XVIII. század második fele óta az állami méntelepek irányítják lóanyagunk fejlesztését. A céltudatos irányítás következtében lóállományunk örvendően megjavult. A magyarló, akárcsak régen, ma is a világ legkiválóbb katonalova és leghasználhatóbb háttaslova; külföldön is szívesen vásárolják.

A házisertés (*Sus domesticus*) a Föld különböző részein élt több vaddisznófajnak megszelídítéséből származik. Előbb Ázsia keleti és déli részein lett háziállattá; onnan egyes fajtái már korán eljutottak Egyiptomba és Európa déli, majd középső részeibe. Ettől függetlenül, de jóval később, a fiatalabb kőkorszakban az európai ember is házasított sertést, mégpedig a Keleti-tenger környékén a most is vadon élő európai-vaddisznót (*Sus scrofa*), a Földközi-tenger mentén pedig egy ott élt vaddisznófajt. Ma tenyésztett sertésfajtáink mind ezeknek az ázsiai- és európai eredetű sertéseknek kereszteződéséből keletkeztek.

Hazánkban már honfoglaló őseink foglalkoztak sertésenyésztéssel. Igen régi fajtánk volt a bakonyisertés, ez azonban a múlt század negyvenes éveiben kipusztult. Majdnem erre a sorsra jutott már az Alföldön tenyésztett nagytestű, vörös szalontaisertés is, ennek azonban Bihar-, Szilágy- és Kolozsvármegye egyes eldugott falvaiban még akad hírmondója. Mind a kettőt a legelterjedtebb hazai fajta, a magyar-mangalica szorította ki; a magyar-mangalica abból a szerb-mangalica-

törzsből alakult ki, amelyet József nádor 1833-ban Milos szerb fejedelem topcsiredi tenyészetéből Kiszénőre hozatott, s amelyet régi magyar fajtákkal kereszteztek. A mangalicának szőke, fekete és fecskéhasú változata ismeretes. Elsőrendű zsírsertés. A hegyitüskésertést húsa miatt a Kárpátok és az erdélyi havas vidékek szegényebb népe tenyésztí. Igénytelen és a hegyes vidékek mostoha viszonyait is jól tűri. A Felvidéken részben tisztán, részben hazai fajtákkal keresztezve tenyésztett lengyelsertés Lengyelországból került be hozzánk a legeltetésért fizetett malactized révén. Lassan fejlődő, de szapora és edzett hússertés; a kassai sonkaipar ennek köszönheti fellendülését. Az erdélyi medencében a mangalicánál is többre becsülik a húsrá és zsírra egyaránt hízó báznaisertést, ez a mangalica és a berkshirei fajta keresztezéséből keletkezett.

A nyugati fajták közül nálunk az angol hússertések a legelterjedtebbek; ilyen a keselyszínű yorkshirei, a fehérjegyes fekete berkshirei, elvétve a nagytestű fekete cornwall-sertést is tenyésztik. Legújabbban Anglia zsírsertését, a lincolnshirei fajtát is behozták hazánkba, de tisztán nem igen tenyésztik, hanem a mangalicát keresztezik vele, hogy a utóbbit nemesítsék. Németországból a mecklenburgi, a meissenai és a westfalai fajta, Amerikából pedig a berkshirei, a kínai és a lengyel sertésfajták keresztezéséből kialakult híres, edzett polland-kínai-sertés került be hozzánk.

A házijuhót (*Ovis aries*) az európai-muflontól (*O. musimon*), az Ázsia közepén honos argalitól (*O. ammon*) és a Kaspi-tengeren túl élő arkaltól (*O. vignei arkal*) származtatják. Ma tenyésztett számos fajtája ezeknek a fajoknak megszelidítéséből és ivadékaik keresztezéséből keletkezett.

A házijuhót az ember már igen régen, még a történelemelőtti időben háziasította, mégpedig előbb Ázsiában, később Európában. Itt az újabb kőkorszakban jelenik meg először, ám a cölöpépítmények leletei között mégcsak szórványosan találták meg az akkori, úgynevezett »tözegjuh« maradványait, a bronzkorszakban azonban már meglehetősen el volt terjedve. Ma az egész Földön mindenütt tenyésztik, Amerikában és Ausztráliában az európaiak honosították meg.

Különböző fajtái közül a merinójuhokat főképen gyapjúhasznukért tenyésztik. A kisasziai eredetű merinójuhót Spanyolországban tenyésztették ki, onnan került Európa többi államába; az eltérő éghajlati és talajviszonyok, továbbá a különböző tenyésztőeljárások következtében több fajtája alakult ki. Ilyen a franciaországi rambouillet-juh, a szászországi elektoraljuh, a negrettijuh, a nálunk és Ausztriában kialakult elektoral-negrettijuh, valamint a magyar-fésűsjuh.

A húsjuhok közül az angol húsjuhok a legkiválóbbak, közülük egyes uradalmainkban a cotswold-, a south-down-, a hampshiredown- és az oxfordshiredown-fajtákat tenyésztik.

A tejelőjuhokat inkább a kisbirtokos tartja. Leg-

ismertebb tejelőjuh nálunk a racka; ennek három fajfajtáját különböztetjük meg: az erdélyi-, az alföldi fehér- és a debreceni feketerackát. Igen jó tejelőjuh még hazánk déli és délkeleti részeiben, de szórványosan az ország más vidékein is tenyésztett cigája, ezt azonban, miként a rackát is, a tejhaszon mellett gyapjú- és hústermelésre is használják. A múlt század harmincasnegyvenes éve óta a rackát és a cigáját a keletfrizjuhhallal nemesítik, mégpedig jó eredménnyel, mert ez a lapályjuhfajta a hazai juhok tejhozamát fokozza.

A szegény ember tehene, a házi kecske (*Capra hircus*), szintén már a történelemelőtti időben volt háziállat, ezt a cölöpépítmények csontmaradványai meggyőzően bizonyítják. Számos fajtájának létesítésében — egyes kutatók szerint — jelenleg is élő három vadkecskefaj működött közre, jelesen a bezoárkecske (*C. aegagrus*), a pödröttszarvú-kecske (*C. Falconeri*) és a sörényestahr (*Hemitragus jemlahicus*). Mások a pödröttszarvú-házi kecske őst a kihalt *C. prisca* nevű fajban látják.

Eltartása kevés költséggel jár s a kevés áldozatért is sok tejjel fizet. A fiatal kecske húsa gyenge, jóízű, az idősebbeké rágós; húsát Európában általában nem sokra becsülik. Szőréből kelmét, kefé, ecsetet, bőréből kordovánt, szattyánt, ritkábban pergamentet, Dalmáciában és Görögországban pedig borostömlőt készítenek. Szarvából különböző tárgyakat esztergályoznak. Nálunk csak a magyarkecskefajtát tenyésztik, azt is a legszegényebb nép. A Kis-Ázsiában élő, de helyenként Európában is található angorakecske selymes, tömött és fürtös szőréből készülnek a híres angoraszőnyegek, kendők és paszomántok. A főleg Tibetben honos kasmírkecske szőre a legfinomabb; a híres és drága, de könnyű és melegtartó kasmír kendőket belőle szövik.

A bivaly (*Buffelus bubalus*) a Kelet-Indiában jelenleg is élő vadbivaly szelidítéséből származik. Ázsia déli és keleti részein a szarvasmarhánál is jelentősebb háziállat. Onnan jutott el Európába is; kivált Görögországban és Olaszországban, azonkívül a dunamelléki országokban tenyésztik. Nálunk az erdélyi részeken sűrű, kövér és ízletes teje miatt, a Dunántúlon pedig inkább igásállatnak tartják.

Szelid házi nyúlunk a vad üregnyúlótól (*Oryctolagus cuniculus*) származik. Már a régi rómaiak tenyésztették. Ma legtömegesebben Franciaországban, Angliában, Hollandiában és Belgiumban tartják. Tenyésztésének célja részint hús-, részint prémtermelés. Az utóbbi időben hazánkban is egyre többen foglalkoznak gondozásával. A legjobb húsnyúl a belga-óriásnyúl, az eddig ismert fajták között a legnagyobb. Hazája Flandria. Igen jó húsnyúl még a bécsi kék-óriásnyúl, a francia, valamint az angol kosorrúnyúl, a hollandnyúl, a tarka angolnyúl, fekete-rőt angolnyúl, a japánnyúl és a belga leporida; utóbbi állítólag a házi- és a mezeinyúl keresztezéséből származik. A prémnyúl csoportjából nevezetesebb az ezüstnyúl, az orosz- vagy hermelinnyúl, a havannanyúl, az angoranyúl és a castorrennyúl.

A KILIMANDZSÁRÓ ÉS A RUVENZORI*)

Írta: Fritz Schmitt.

Felfedezés... kutatás... meghódítás.

Kezdetben élt a rege, a lángra gyújtó szó. Sötét mélységekből jött, titokzatos ajkáról fakadt, ország-

*) Eugen Eisenmann »Fekete emberek, fehér hegyek« című könyvének függeléke.

részeken vándorolt végig és változó hangnembem kergett a Föld körül. De értelme és tartalma nem változott. Homokborította karavánutakon, a rabszolgák tengerpartján és a vásárbódékban a férfiak különös híreket suttogtak egymásnak, az anyák pedig megúvásig mesél-

tek gyermekeiknek a feketék országának fehérén csillogó hegyeiről. Hídegek, mint a hold, fehérek mint a hó és magasabbak a fellőknel.

A szent Nilus forrásainak rejtélye már évezredekkel ezelőtt foglalkoztatta a régiek bölcseleit. *Aischilos*, a nagy görög, megénekelte »a hótól táplált Egyiptom«-ot, elmés követője, *Aristoteles* »ezüsthégyek«-et képzelt Afrika szívében. Egyetlen fehér ember sem jutott el odáig, de a különös hír szájról-szajra járt és nem merült többé feledésbe. *Ptolomaeos* »Geographia« című írásművében olvassuk, hogy »Holdhegyek hótömegei éltetik a Nilus forrásait.« A Kr. u. II. században élt alexandriai bölcsész világsmeretét a tirusi *Marinus* írásaiból merítette, ugyanis ő hozta egyik tengeri utazásáról a Nilus hegyekből fakadásának hírért. A különböző zavaros fogalmak ellenére feltehető, hogy Afrika havasi csúcsairól az európaiaknak már az Ó-korban volt tudomásuk, és azok a hegycsúcsok a világ képéről akkoriban alkotott fogalomból már nem voltak kirekeszthetők.

A sötét földrész térképének és leírásának javíttatásában az arabok portugálok és spanyolok követték. *Fernandez de Enciso* 1519-ben »Summa de Geographia« című munkájában a keleti tengerparton lévő Mombasa leírása után így folytatja: »Ettől a tengeri kikötőtől nyugatra van az ethiopiai igen magas Olympus, távolabb vannak a Holdhegyek, belőlük ered a Nilus.« Ez bizony meglehetősen határozott utalás a Kilimandzsáróra és a Ruvenzorira. A következő időszakban a köztudat csak kevés új adattal gazdagodott. »*Allain Manesson Mallet* úrnak az egész földkerekségről szóló leírása«-ban, 1719-ből például olvasható, hogy »Ezek a Holdhegyek messziről láthatóan kimagaslának az éjféli Monomotapából; csúcsaik állandóan hóval és jéggel fedettek. Voltak, akik úgy vélekedtek, hogy a Nilus a hegy lábánál ered; ám azok a hegyek a rajtuk élő veszedelmes állatok, a sárkányok és a kígyók miatt, még alig ismertek.«

A Kibo és a Mavenzi.

A Kilimandzsáró ötezer méternél magasabban mered Afrika hőségétől izzó keleti síkságai fölé. Ennek a remetének elkülönített óriáshegynek az »ethiopiai Olympus« megjelölés helyett inkább az »afrikai Montblanc« elnevezést adnók. A Föld tüzeiből felvetett, égignyúló kúptömb jégcsúcsának neve vadsagga nyelven valóban *Kibó*, »a világos« vagy *Kya Mwi*, »a napfényhez hasonló«. Földrajztudósok Afrika egyetlen hatezerméteres hegyóriásának helyét a déli szélesség 3° 4'-ével és a keleti hosszúság 37° 15'-ével jelölik meg. Mint hosszú sziklaszirt éri el magasságának legtetejét a tűzhányó két-kilométer átmérőjű és kétszáz méter mély tölcseré szélén, amelynek torkából hajdan, évezredekkel ezelőtt sistergő tűz és pusztulás csapott ki. A Kibo tüze elaludt; csendes, fehérfejű aggastyán lett belőle. *Dr. H. Meyer* feltevése szerint a tűzhányó a kitörések következtében az idők során alakját lényegesen megváltoztatta. A tudós valami »csúcsos hegykúpot« emleget, »amely a Kibo mostani csúcsánál alighanem még ötszáz méterrel magasabb volt«. Azóta számtalan vihar tombolt rajta végig és vastagította a jégpáncélt, amely a forróégövi perzselő napsütésben mint valami ezüst tükör ragyog.

A »sötét«-nek nevezett Mavenzi a Kibo sziklás fivére. Kettejük közül ő az öregebb, tulajdonképpen már csak csontváza az egykori hegynek. Szétmeresztett ujjakkal nyúl a magasba, de sehogyan sem éri el a szomszédos kúp magasságát. A Mavenzi-tornyoktól fölfelé még hét-

száz méternyire van a Kibo jege. Az északkeletre, a »Barranco«-ba, borzalmas bazaltfalakkal leszakadó hegygerincen a sziklaormok és csipkék tömkelegében hat csúcsot olvashatunk meg. Az egykori tűzokádóhegynek ebben az üstjében minden élet kialudt és elégett; a hegyképző anyagok szétmorzsolódásában és szétévesésében látjuk a nagy hegy haláltáncát.

Milyen viszonyban vannak a puszták és a vadul burjánzó őserdők fekete emberei hazájuk legmagasabb terepemelkedéseivel? Erről csak nagyon keveset tudunk és nem helyes a négerekre képzelt érzelmeket és megnyilatkozásokat fogni. A Kilimandzsáró név »a Ndzsaró-hegy«-t jelenti, az pedig valami afrikai »Rübezahle«-féle férfiszellem. Hamvadozó táborítüzek körül a feketék óriási fehér elefántról regélnek — gondoljunk csak Zlatorogra, a Triglav fehér zergebakjára, — amely a hegycsúcson tanyázik és minden rendzavaró betolakodót megöl. A szellemek és hasonló lények tartózkodási helyét a feketék is — más, fejlettebb természeti népekhez hasonlóan — a hegycsúcsokon képzelik, sőt regéikben és meséikben a hegyeket beszélő és cselekvő személyekké változtatják. Megemlítünk még néhány közmondást, amely rávilágít a Kilimandzsáró nagyságának és tisztelet parancsoló korának általános népi fogalmára. Amikor az egyik vadsagga a másikkal egészséget és hosszú életet kíván, azt mondja, hogy »miként a Kibo nem öregszik, úgy Te se öregedjél« vagy »maradj itt és maradj állhatatos mint a Kibo«. Abban a szólásmondásban, hogy »egy homokszem pergett le a Kya Mwiról«, a természet átérzésének lehelete rejtőzik.

Lássuk most már a Kilimandzsáró felfedezését, tanulmányozását és meghódítását európai kutatók által. Igen rövidre fogva érintjük története legújabb fejezetét. Noha a hegy multjának ez a fejezete időtartam dolgában sem jelentős, mert életében egy évszázad nem több egy szívdobbanásnál, mégis ebbe az időszakba esik tömör sorozatossággal a változás a titokzatosság és a megismerés, a homályos cél és a biztos birtoklás között.

1848 április havában *Johannes Rebmann*, a württembergi hittérítő elindult az akkor nemrég alapított új-rabai állomásról Afrika keleti részének belsejébe. Nélkülözésben bővelkedő, vesztélyes gyaloglása közben szent buzgalom hajtotta nyugati irányban a négerek egyik településéről a másikra. Május 11-én, egynapi járásra Tavetától, megpillantotta a Kilimandzsáró égbenyúló kupakját. Mi az? Hó? Vagy lázalom? Minden ámitás és agyrém vagy csak fehérén csillogó felhő? Végül *Rebmann* ráeszmélt, hogy hóborította hegyet lát; térdre borult és a fenséges látványtól meglepődve és megszedülve zsoldárt kezdett énekelni. Aznap este naplójába felindult szíve sugallatára jegyezte be, hogy »ma reggel a dzsaggai hegyeket egyre tisztábban láttuk, majd 10 óra felé az egyiknek a csúcsát feltűnő fehér felhőbe burkoltan véltem látni. Vezetőm azt a fehérséget egyszerűen »hideg«-nek nevezte; előttem azonban éppen olyan nyilvánvaló lett, amilyen biztos tudatommá vált, hogy az nem lehet más, csak hó... Mindazok a különös mesék, amelyek az Afrika belsejében megközelíthetetlen, mert rossz szellemektől lakott arany- és ezüsthégyről szólnak s amelyeket a tengerpartra érkezésem óta *Dr. Krapf* társaságában gyakran hallottam, egyszerre érthetőkké váltak előttem«. A következő hónapban a hittérítő visszatért Rabaiba és ott beszámolt felfedezéséről. 1848 november és a következő év április havában ismét útnak indult, ezúttal »az esős évszak ellenére és bármi védelmi felszerelés nélkül, csak egy esernyővel és harminc teherhordóval Dzsagga

KÖNYVEKRŐL

felé». Nagyon közel férközött a hóhoz. *Dr. Krapf*, aki 1849-ben a Kenyát felfedezte, igazolta *Rebmann* állítását, hogy »a fehér anyag csak hó lehet«. A hegy magasságát azonban a 3800 méternek megfelelő 12.500 lábbal ugyan-csak lebecsülte.

Európában a tudósok nagy vitája indult meg és nem maradt mindig a tudomány tárgyilagossága és józanul mérlegelő határai között. *Cooley* és több más kételkedő tollal és tintával hadakozott a teremtő természet ellen és mosolygott a felfedezők képzelőtehetségén. Hó az egyenlítőn? Lehetetlenség! Évek múltak, az angolok már régen befejezettnek gondolták a vitát, amikor egy német, *Klaus von der Decken* megint napirendre tűzte az ügyet. Ez a hannoveri vagyonos huszártiszt annak ellenére, hogy kezdetben a balszerencse üldözte, Afrika rabja lett. *Thornton* angol földbúvárral együtt 1861-ben megrohmozta a Kilimandzsárót, de a rossz idő miatt 2500 méternyi magasságból vissza kellett vonulnia. 1862 december havában, második előretörése alkalmával, *O. Kersten*-től kísérvé 4300 méter magasságig jutott fel. *Von der Decken* megjegyzése, hogy »éjjel bőven havazott...« ismét megharagította a tudós és összeférhetetlen *Cooley*-t; ezúttal a gúnyt választotta fegyvernek az elvesztett csatában: »Csak szerencsét kívánhatok a bárónak a kapóra jött havazáshoz. De inkább hiszek az utazó, mint a természet különködésében«. Pedig mégis csak hinnie kellett, mert a londoni földrajzi társaság *Klaus von der Decken*-t nagy aranyéremmel tüntette ki »annak bebizonyításáért, hogy Afrika keleti részében hóborította hegyek vannak«. *Rebmann*, igazság szerint a fehér hegyek felfedezője, a következő időben megbetegedett és 1875-ben visszatért Európába. Afrika az ötvenöt éves szerény ember életerejét kiszívta, de megtört szeme 1876 április 4-én bekövetkezett halála órájáig megőrizte a Kilimandzsáró nagy, csendes ragyogását.

Abban az időben a hegy mindjobban a buzgó kutatók szívevágya lett. A sort 1871-ben két angol hittérítő, *Ch. New* és *R. Bushel* nyitotta meg. Sorjában három nekiindulás következett. *New* a hómezőig jutott, utolsó kirándulásáról visszajövet azonban négerkifosztották és a menedék-tengerpartot nem látta viszont. Eltűnt! A Kilimandzsáró körzetében a következő utazókat ismerjük: A német *Dr. G. A. Fischer*-t (1883), a skót *J. Thomson*-t és az angol *H. H. Johnston*-t (1884), a magyar *Gróf Teleki*-t von *Höhn*el hadnaggyal (1887). Ugyanabban az évben foglalkozott először a hegyóriással *Dr. H. Meyer* is. Száz teherhordóval hagyta el Mombasát és *E. A. von Eberstein*-nel tábort ütött a Kibó és a Mavenzi között, a nyereg fennsíkján. *Meyer* egyedül felmászott a hókupakig, tehát valószínűleg az ötezer méteres határt is átlépte. 1888 nyarán *Dr. O. Baumann*-tól kísérvé ismét ott járt, de a benmszülőttek lázadása összes tervüket meghiúsította. Ez a sikertelen kísérlet fogsággal, bántalmazással és váltságdíj fizetésével ért véget. Megemlékezők még az amerikai természetbúvár *Dr. Abott* és az Afrika keleti részében élő *O. Ehlers* egy időben történt vállalkozásai. Az utóbbi feljegyzése szerint »feljutott a csúcs északnyugati oldalára« és az általa elért magasságot »biztosan 6000 méternél több-re becsülte. Mivel hegymászó felszerelése csak egy bot volt és adatai nem voltak híján az ellentmondásoknak, több oldalról kétségek merültek fel ellenük. (Folytatjuk.)

Rózsahegy Kálmán: *Zörög a haraszt.* »Vidám vadásztörténetek«. 69 oldalon 20 fényképpel. *Dr. Vajna* és *Bokor* kiadása, Budapest 1942.

Sokféle a vadászember! Szokásaikban, ízlésükben, fel-fogásukban, törekvésükben különböznek egymástól. Igen változatos a soruk! Az egyik végtelen van az a nagyvad-vadász, akinek a vadászat nem vasárnapi multság, sem üdülés, hanem hétköznapi foglalkozás és azonfelül, hogy egy ősi ösztönből eredt, öröklött szenvedélyből lett nemes mesterség, egyúttal komoly tanulmány, aki szereti a magányt, aki kutatva, figyelve, nyomozva, vizsgálódva okul, napok- és hetekhosszat minden időben, kemény fagyban, forró napsütésben, esőben, hóviharban, éjjel-nappal, küszködve, nélkülözve, egyedül bolyong erdőn-mezőn, hegyen-völgyön, havasokon végig, aki maga is egy kis része a nagy természetnek, amilyen a farkósbottal vadászó ősember volt, s amilyen a prédát leső hiúz vagy az áldozata csapáját követő farkas.

A másik végtelen van az a vasárnaponként a városból a »szabad természet«-be kiruccanó puskás, akinek a vadászat csupa derű, ünnepi társas szórakozás, vidámkodás, barátkozás, evés-ivás és ... közben sportszerű puskázás is fogolyra, nyúlra, esetleg — a jókedvű »kompanya« mulattatására — a levegőbe dobált üres sörösüvegekre vagy a megtréfált cimborá kalapjára.

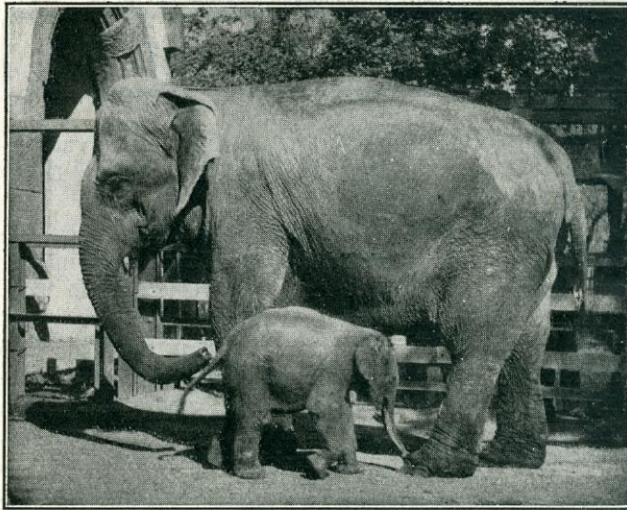
Rózsahegy Kálmán, az élőszó, a színpad nagy művésze, ebben a kis könyvében a vadászpajtások utóbbi fajtájához tartozó ünnepi kirándulótársairól, a részben már a túlvilági vadászterületeken üdülő kiváló színészek és neves írók egykori szórakozásairól, ötletes, szellemes tréfáiról mond el nekünk sok kedves részletet, derűs jelenetet, rövidke történetet.

Nadler Herbert

ÁLLATKERTI HÍREK

Chanbi — olvasd *Sanbi* — a neve az állatkert most — május 16-án — nyolchnapos elefántborjának. A »chanbi« indus szó, értelme »rakoncátlan«.

Állatkerti rovatunk olvasói még emlékezhetnek arra a jelentésünkre, hogy a »Mala« névre hallgató — 1938-ban ősszel egyenest Indiából hozatott — elefánttehénünknek tavaly szeptember 16-án üszőborja született. Az ennek alkalmára rendezett sajtóbemutatón újságíró vendégeink szokásuk szerint mindjárt az újszülött neve iránt érdeklődtek, s mivel kíváncsiságukat kielégíteni nem tudtuk, mert az elefántleánykát akkor még nem kereszteltük el, a napilapokban megírták, hogy az állatkert igazgatója valami megfelelő nevet keres a kis elefánt számára. Erre a lapok olvasó- és kertünk látogatóközönsége levelekkel és távbeszélőn szinte megostromolt bennünket ötleteivel és sok különféle nevet ajánlva, adta jelét érdeklődésének állatkerti gondjaink és feladataink iránt. A sok jó tanács közül egy Indiát megjárt és az indusok nyelvén beszélő hölgyét fogadtuk meg és a *nyolcvanháromkilós* csecsemőt »Chanbi«-nak kereszteltük el, mert már néhány napos korában úgy láttuk, hogy a »rakoncátlan« név alighanem ráillik. Ápolóját ugyanis kezdetől fogva csak játszópajtásának nézte, neki-nekirontott és széles homlokával oldalba lökte vagy hozzányomta a falhoz.

»Mala« a háromhetes »Chanbi«-val. Szabó József F. dr. felvétele.

Azóta nyolc hónap telt el, Chanbi testsúlya a bőséges anyatejtől háromszáz kilóval (!) gyarapodott — most, születése nyolcadik hónapfordulóján 380 kilót nyom — és bár túlzás lenne rakoncátlannak mondani, viselkedése olyan, mint a pajkos, huncut, nevetlen gyermeké. Az ember ma sem tekintély előtte. Hozzáfut, mellette gyorsan megfordul és egyik hátulsó lábával feléje rúg. Ettől azonban egyensúlyt veszítve, megtántorodik, sőt elejére rogyva, orrára, illetve ormányára bukik. De gyorsan talpra áll és megismételi játékos támadását.

Aránylag még rövid, de fürgén kígyózó ormányával mindent megvizsgál, kikutat, megtapogat. Ápolója alig tud két kezével a vele egyre kötekedő és rátekeredő ormánya mindig nedves vége ellen védekezni. Végigtapogatja arcát, orrát, fülét és lehetőleg leveri fejről sapkáját; ebben ugyanis mindig különös öröme telik.

Egyébként Chanbi mindenben anyját igyekszik utánózni. Már eltanulta tőle a kéregetést és mellette állva — természetesen jóval alacsonyabban — anyja hatalmas, kinyújtott ormányával egy irányban és párhuzamosan nyújtja ki a maga kis ormányát, a kerítésen át, a közönség felé. Mert nemcsak szopik, hanem már eszik is — korpával és vagdalt takarmányrépával kevert szénaszecskát — és szívesen fogad el egy darabka kenyeret, sósperecet vagy egyéb harapnivalót.

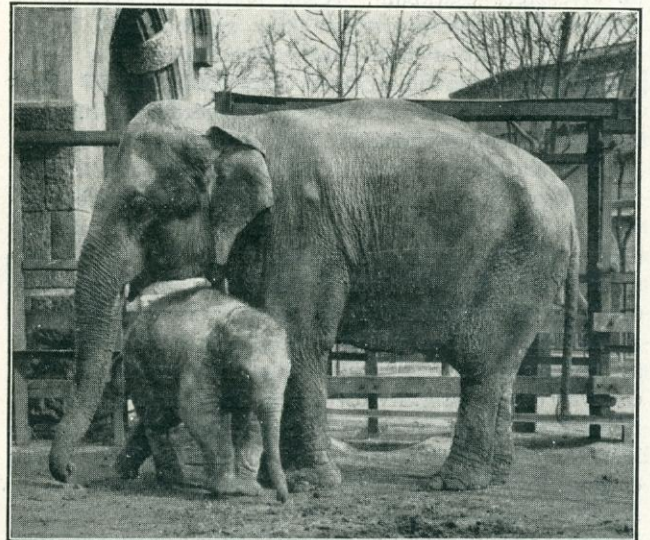
A még fiatal elefánttől első borjának minden szélességét tűri és nem bánja, hogy folyton lábai között »lábatlankodik«. Kedves leánykája egy-kéthónapos korában még úgy szaladgált óriás mellkasa alatt, hogy hozzá sem ért, de azóta nagyot nőtt a gyermek és most már egyre jobban szorul az ilyen bujkálása közben. Az élelmes csemete azonban érti a módját, hogy ezt a körülményt is a maga kényelmére használja ki. Térdét meghajlítva, anyja alatt keresztbe áll és viszkető hátát türelmes szülője hasához dörzsöli.

Chanbinak eddig igen jó dolga volt, mindenki csak becélte, kényeztette és el-eljászott vele. Ezért még nem tudja, mi a fegyelem, a parancs, a büntetés, és — ahogyan már említettem — az ember még nem tekintély előtte. Eddig csak megvoltunk vele ilymódon, de kérdés, mi lesz ezután, mikor és miképpen értetjük meg vele, hogy az ember nem játszótársa, fejest nekirontani, oldalba taszítani, megrúgni vagy a falhoz nyomni nem szabad. Mert Chanbi testsúlya gyorsan növekedik ám és nagy különbség, hogy nyolcvan- vagy négyszázkilós állat dör-

zsőlődzik-e hozzánk, avagy majdan kétezerkilós óriás présel-e bennünket — csak úgy tréfáló kedvében — a falhoz.

Chanbira tehát — noha még szopósborjú — komoly idő következik. Pajkosságát sokáig túrni már nem lehet; az ember iránt feltétlen tiszteletre kell tanítanunk. De rendszoktatásában az erőszak alkalmazásának, a fenytésnek egyelőre még akadálya, hogy együtt van az anyjával. »Mala« ugyan Indiában iskolát járt, fegyelmeztet, kezes állat és ápolójában parancsolóját látja, de biztos, hogy abban a pillanatban, amikor borját bántódás érné, egyszerre megfélemlkezne a fegyelemről és fékezhetetlen, bosszúálló, gyilkos fenevaddá válna.

Ezért »kis« elefántunk megnevelésének feltétele az elkülönítés, aztán gondozójának türelemmel párosult következetes szigorúsága. Megbízhatóan szófogadó állattá nevelése nem könnyű feladat. Indiában az elefántok idomításával hivatásszerűen foglalkozó emberek tapasztalata, hogy könnyebben és tökéletesebben sikerül az idősebb korában befogott vad elefánt megfélemlítése, megszelídítése és idomítása, mint a fogságban született fiatal elefánté. A szabadságát vesztett vad elefánt rabsága első percétől kezdve tapasztalja az ember fel-

»Mala« a héthónapos »Chanbi«-val. Szabó József F. dr. felvétele.

tétlen fölényét és könyörtelen szigorúságát és ebbe — mivel igen értelmes — beletörődik, hiszen másnak, mint akarát mindenkor és mindenképen ráerőszakoló gazdájának sohasem ismerte, ezért eszébe sem jut ellene fellázadni. A fogságban született és borjúkorában gazdájával bizalmaskodott, pajtáskodott elefánt ellenben nem felejt el, hogy az ember nála gyengébb is lehet. Ezt »Chanbi«-val elfelejtetni egyik feladatunk, hogy felnőtt korában ne jusson eszébe »rakoncátlan«-kodni.

Nadler Herbert

**Kéziratokat nem őrünk meg
és nem adunk vissza.**

**Csak szerkesztőségünkbe
beküldött könyvet ismertetünk.**

Budapest székesfőváros házinyomdája — 19312
Felelős vezető: Skriván Pál.